

ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಬದುಕು; ಬರಹ-ಒಂದು ಸಮೀಕ್ಷೆ

-ಪ್ರೊ. ಎಂ. ಎಚ್. ಕೃಷ್ಣಯ್ಯ

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ (ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಪರೀಕ್ಷೆ) ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಪಡೆದಿದ್ದ ಹದಿನೇಳು ವರ್ಷದ ಬಾಲಕ. ಬಿ.ಎಸ್‌ಸಿ., ಬಿ.ಇ.ಗಳಲ್ಲೂ ಪ್ರವೇಶ ಸಿಕ್ಕಿದರೂ ಆರಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದು ಆ ವರ್ಷವೇ ಬೆಂಗಳೂರು ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲಾಗಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆನರ್ಸ್ ಕೋರ್ಸ್‌ನ್ನು. ಪ್ರವೇಶಕ್ಕಾಗಿ ಸಂದರ್ಶನ, ಆಚಾರ್ಯ ಬಿ.ಎಂ. ಶ್ರೀಕಂಠಯ್ಯನವರ ಮುಂದೆ. ಆಗ 'ಶ್ರೀ' ಅವರು ಕೇಳಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ: "ಆನರ್ಸ್ ಆದ ಮೇಲೆ ಏನು ಮಾಡಬೇಕೆಂದಿದ್ದೀರಿ?" ಬಾಲಕ ಸಹಜವಾಗಿ ನೀಡಿದ ಉತ್ತರ "ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದಿದ್ದೇನೆ." ಆಗ 'ಶ್ರೀ' ಅವರು "ಅದಲ್ಲ, ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ, ನಿಮ್ಮ ಭಾಷೆಗೆ ಯಾವ ರೀತಿಯ ಸೇವೆ ಸಲ್ಲಿಸಲು ಯೋಚಿಸಿದ್ದೀರಿ?" ಬಾಲಕ ಮೌನದಿಂದ ಇದ್ದದ್ದು ಕಂಡು ಅವರೇ ಉತ್ತರ ಹೇಳಿದರು: "ನೀವು ಸಾನೆಟ್ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಲೇಖನ ಬರೆಯುತ್ತೀರಿ ಎಂದಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಿ. ಅದನ್ನು ಇಂಗ್ಲೆಂಡಿನಲ್ಲೂ ಅಮೆರಿಕದಲ್ಲೂ ಯಾರೂ ಓದುವುದಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನೇ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಬರೆದರೆ ನಮ್ಮ ಜನ ನಿಮಗೆ ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿರುತ್ತಾರೆ." ಅಂದೇ ಬಾಲಕ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಕೈಗೊಂಡ ನಿರ್ಧಾರ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಪಾಠ ಹೇಳಿದರೂ ಬದುಕು ಮತ್ತು ಕೃಷಿ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಮೀಸಲು. ಆ ಬಾಲಕನೇ ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರು. ಶ್ರೀ ಅವರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಕನ್ನಡ ಜನ ಅವರನ್ನು ಮರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಅವರಿಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಮೂಲಕ ಅಖಿಲ ಭಾರತ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮ್ಮೇಳನದ ಅಧ್ಯಕ್ಷತೆಯ ಗೌರವ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹಲವು ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯೆಂದರೆ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಂದು ಹೊಸ ದಿಕ್ಕು, ಹೊಸ ನೋಟ, ಹೊಸ ಆಯಾಮ ನೀಡಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಅಧ್ಯಾಪಕರು ಮತ್ತು ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರದು. ಶತಮಾನದ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಶ್ರೀಮಂತಿಕೆಗೆ ಅವರ ಕೊಡುಗೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. ತಿರುವು ಹರವುಗಳಿಗೆ, ಸಂವೇದನೆ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿಗಳಿಗೆ ಅವರ ಕೃತಿಗಳು ಕಾರಣವಾದವು. ಇದು ಸೃಜನಶೀಲ, ಸೃಜನೇತರ ಎರಡು ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಂಪರೆ 'ಶ್ರೀ' ಅವರಿಂದಲೇ ಪ್ರಾರಂಭ. ಎ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾವ್, ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣ, ವಿ.ಎಂ. ಇನಾಂದಾರ್, ನಂತರ ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಗೋಪಾಲಕೃಷ್ಣ ಅಡಿಗರು, ಯು.ಆರ್. ಅನಂತಮೂರ್ತಿ, ಪಿ. ಲಂಕೇಶ್, ಚಂಪಾ, ಜಿ.ಎಸ್. ಅಮೂರ, ಸಿ.ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್, ಮುಂದೆ ಟಿ.ಪಿ. ಅಶೋಕ, ಗುರುರಾವ್ ಬಾಪಟ್, ಕೆ.ಎಸ್. ಭಗವಾನ್, ಎಚ್.ಎಸ್. ಶಿವಪ್ರಕಾಶ್, ರಾಜೇಂದ್ರ ಚೆನ್ನಿ ಹೀಗೆ ಮೂರು ನಾಲ್ಕನೆಯ ತಲೆಮಾರಿನವರೆಗೂ ಪರಂಪರೆ ಮುಂದುವರೆದಿದೆ. ಆ ವಿಶಿಷ್ಟ ಪರಂಪರೆಯ ಎರಡನೆಯ ತಲೆಮಾರಿಗೆ ಸೇರಿದವರು ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರು

ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಪೂರ್ಣ ಹೆಸರು ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರ ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ದೇಶಪಾಂಡೆ. ಲಕ್ಷ್ಮೀಶ್ವರ ಅವರ ಮನೆತನದವರು ಹಿಂದೆ ಇದ್ದ ಸ್ಥಳ. ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ತಂದೆಯ ಹೆಸರು, ದೇಶಪಾಂಡೆ ಮನೆತನದ ಹೆಸರು. ಪೇಶ್ವೆಗಳ ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿದ್ದ ಮನೆತನ. ಇನ್ನೂರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆ ಬೆಂಗಳೂರಿಗೆ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದರು. ಇವರ ತಾತ ಅಮಲ್ದಾರ್ ಆಗಿದ್ದರು. ತಂದೆ ಸ್ವಾಮಿರಾವ್ ಅವರು, ಅವರ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪದವೀಧರರು. ವಿದ್ಯಾ ಇಲಾಖೆಯಲ್ಲಿ ಶಾಲಾ ಇನ್‌ಸ್ಪೆಕ್ಟರ್ ಆಗಿ, ಮುಖ್ಯೋಪಾಧ್ಯಾಯರಾಗಿ, ವಿದ್ಯಾಧಿಕಾರಿಯಾಗಿ ಇದ್ದವರು. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ಶಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುವೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಸ್ವಾಮಿರಾಯರ ತಮ್ಮ ಎಲ್.

ರಾಮರಾಯರು ಅಂತಾರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದ ಭೂವಿಜ್ಞಾನ ಪ್ರೊಫೆಸರ್, ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಾಲರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಇಂತಹ ಸುಸಂಸ್ಕೃತ ಕುಟುಂಬ ವಾತಾವರಣ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಜ್ಞಾನತೃಷ್ಣೆಗೆ ಕಾರಣ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ಪ್ರಥಮ ಶ್ರೇಣಿ, ಸಬ್‌ಜೆಕ್ಟ್ ಸ್ಕಾಲರ್‌ಷಿಪ್, ಬಂಗಾರದ ಪದಕಗಳನ್ನು ಪಡೆದದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಆಗ್ಗೆ ಅಪರೂಪವಾದರೂ, ಎಂ.ಎ.ಗೆ ಸೇರಿದ್ದರೂ ಕುಲಪತಿ ಅವರು ಬಂಗಾರದ ಪದಕ ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿ ಅಧ್ಯಾಪಕನಾಗಬೇಕೆಂದು ನೇಮಕ ಮಾಡಿದರು. ಹೀಗಾಗಿ 19 ವರ್ಷದ ಯುವಕ ಬೆಂಗಳೂರು ಇಂಟರ್‌ಮೀಡಿಯೆಟ್ ಕಾಲೇಜಿನಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾಪಕರಾದರು. ಮುಂದೆ ಎಂ.ಎ ಮಾಡಿದರು. ಪ್ರಥಮ ಸ್ಥಾನ ಗಳಿಸಿದರು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿವೇಳೆಯ ಒಂದು ಘಟನೆ. ಅವರು ಜೀವನದುದ್ದಕ್ಕೂ ನ್ಯಾಯಕ್ಕಾಗಿ, ಕನ್ನಡ ನಾಡು ನುಡಿಗಾಗಿ ನಡೆದ ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಸದಾ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿರುತ್ತಿದ್ದುದರ ಸೂಚನೆ ಎಂಬಂತಿದೆ. 1942ರ 'ಭಾರತ ಬಿಟ್ಟು ತೊಲಗಿ' ಚಳವಳಿಯ ಸಂದರ್ಭ, ಗಾಂಧೀಜಿಯವರು ದಸ್ತಗಿರಿಯಾದ ಮಾರನೆಯ ದಿನ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳ ಮುಷ್ಕರ, ಸಭೆ, ಭಾಷಣಗಳು. ಇವರೂ ಭಾಷಣ ಮಾಡಿದರು. ಪರಿಣಾಮ ಇತರರೊಡನೆ ಇವರನ್ನೂ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಜೈಲಿಗೆ ತುಂಬಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಮಾರನೆಯ ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ಕೊರೆಯುವ ಚಳಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಲಾಗಿ ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ಬ್ರಿಟನ್ನಿನ ಧ್ವಜಕ್ಕೆ ಸೆಲ್ಯೂಟ್ ಮಾಡುವಂತೆ ಆರ್ಡರ್ ಮಾಡಿದರು. ಯಾರೂ ಸೆಲ್ಯೂಟ್ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಆಗ ಕೊಠಡಿಗೆ ತುಂಬಿ ಲಾಠಿ ಹೊಡೆತ, ಬೂಟ್ಸ್ ಒದೆತಗಳು. ಮ್ಯಾಜಿಸ್ಟ್ರೇಟ್ ಇವರ ವಯಸ್ಸು ಕೇಳಿ. 17 ಎಂದಾಗ, 'ಏನಯ್ಯಾ ಬಚ್ಚಾಗಲೆಲ್ಲ ಏಕೆ ಕರಕೊಂಡು ಬರ್ತಿದ್ದೀರಿ' ಎಂದು ರೇಗಿ ಎಲ್ಲರನ್ನೂ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದರು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಏಳು ದಿನ ಜೈಲುವಾಸದಲ್ಲಿ ಕಳೆದಾಗಿತ್ತು. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಅಲ್ಲಿ ದುಷ್ಪತನ, ಕ್ರೌರ್ಯ. ಹಿಂಸೆಗಳ ಅನುಭವದ ಪರಿಚಯ. ಸ್ಯಾಡಿಸಂ ಬಗ್ಗೆ, ಇವಿಲ್-ಕೇಡಿನ ಬಗ್ಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆ ಸಂದರ್ಭಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುದಾಗಿ ವಿವೇಚಿಸಲು ಇಂತಹ ಘಟನೆಗಳೂ ಕಾರಣ. ಅವರದು-ಮನುಷ್ಯ ಸ್ವಭಾವ, ಅವನ ವರ್ತನೆ, ಜಗತ್ತು ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಗಳು ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಜ್ಞಾನಾನ್ವೇಷಣೆ ಎನ್ನಬಹುದು. 120 ಪುಟಗಳ ಅವರ ಆತ್ಮಕಥನದಲ್ಲಿ ಸೆಂಟ್ರಲ್ ಕಾಲೇಜಿನ ವಾತಾವರಣ, ಸಾಹಿತ್ಯದ ಓದು, ಚಿಂತನೆಗೆ ಪ್ರೇರಣೆಗಳು ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಒಂದೆಡೆ. "ಆಧುನಿಕ ಬದುಕಿನ ದುರಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು, ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಯ ಭಾಗವಾಗಿ ಕಾಣಲಾರ ಎನ್ನುವುದು. ನನಗೆ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಪ್ರೀತಿ ಇರುವುದಕ್ಕೆ ಕಾರಣಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು-ಅದು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಸುತ್ತಣ ಜಗತ್ತಿನೊಡನೆ ನಿರಂತರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವುದು" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ "ದೇವರು ಮೂಲತಃ ಒಂದು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಿ ಅದ್ಭುತ ಚೈತನ್ಯವಾಗಿ (energy)ನನಗೆ ಸ್ಫುರಿಸುತ್ತದೆ.... ಒಂದು ದಿವ್ಯ ಚೈತನ್ಯ ಎಲ್ಲ ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಹರಿದು ಪ್ರಕಾಶಿಸುತ್ತದೆ." ಜೀವನದುದ್ದದ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಅಧ್ಯಯನ, ಬೋಧನ, ಬರಹಗಳಿಂದ ಬಂದ ಅರಿವು: "ಸಾಹಿತ್ಯವು ನನ್ನನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿದ್ದು. ಅದು ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಬದುಕಿನ ಅನುಭವವನ್ನು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ ಎನ್ನುವ ಕಾರಣಕ್ಕಾಗಿ." ಆ ಅನುಭವ ಎರಡು ಬಗೆಯದು. ಮೊದಲನೆಯದು, ಬದುಕಿನ ಘಟನೆಗಳ ಸನ್ನಿವೇಶಗಳ ಎಂದರೆ ಆಗುಹೋಗುಗಳ ಸಾಧ್ಯತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೊಂದು, ಮಾನಸಿಕ ಅನುಭವಗಳೂ ವಿಸ್ತಾರವಾಗುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಯನ್ನು ಓದುವುದೆಂದರೆ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಜಗತ್ತನ್ನು

ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಂತೆ. ಇದು ವಿಮರ್ಶಕ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್ ಅವರ ಆಳ ಅನುಭವದ ಮಾತು. ಇಷ್ಟಾದರೂ ಒಂದು ಎಚ್ಚರಿಕೆ ಪ್ರಜ್ಞೆಯೊಂದಿದೆ. ಆ ಒಳದನಿ ನುಡಿಯುವುದು ಹೀಗೆ: “ಸಾಹಿತ್ಯವು ಬಹಳ ದೊಡ್ಡದು; ಬದುಕಿನ ವರಗಳಲ್ಲೊಂದು. ಆದರೂ ಬದುಕು ಅದಕ್ಕಿಂತ ದೊಡ್ಡದು.” ಇದು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಕಾಣ್ಕೆ. ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಈ ಆತ್ಮಕಥನ ‘ಜೀವನದೊಂದಿಗಿನ ಸಂಕಥನ’ (Discourse) ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

ಪ್ರೊ. ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಡಾ. ಹಾ. ಮಾ. ನಾಯಕರು ಹೇಳಿರುವುದು ಅತ್ಯಂತ ಉಚಿತವಾಗಿದೆ ಎನ್ನಿಸುತ್ತದೆ. “ಶೇಷಗಿರಿ ರಾಯರು ಎಂದೊಡನೆಯೇ ಅವರ ದೈತ್ಯಶಕ್ತಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರುತ್ತದೆ. ಓದು ಬರಹಗಳನ್ನು ಉಸಿರಾಟದಷ್ಟೇ ಸಹಜವಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡ ಅವರಂಥ ಇನ್ನೊಬ್ಬರನ್ನು ನಾನು ಅರಿಯೆ. ಇಷ್ಟೊಂದು ಕೆಲಸವನ್ನು ಅವರು ಹೇಗೆ ಮಾಡಬಲ್ಲರು ಎಂಬುದು ನನಗೆ ಬಗೆಹರಿಯಲಾಗದ ಒಗಟು.” ಇದಕ್ಕಿಂತ ಇನ್ನೇನು ಹೇಳಲು ಸಾಧ್ಯ? ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ದೋಷ ಕಂಡಾಗ ನಾಯಕರು ಟೀಕಿಸಿದ್ದೂ ಇದೆ. ಉಸಿರಾಟದಷ್ಟೇ ಸಹಜ ಎಂದಾಕ್ಷಣ ಅವಸರ, ಬೇಗ ಬರೆದುಬಿಡುತ್ತಾರೆ, ಆಳವಾದ ಅಧ್ಯಯನ ಇಲ್ಲ ಎಂದರ್ಥವಲ್ಲ. ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳಿಗೆ ಜೀವನಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನ, ಸಿದ್ಧತೆ ನಡೆಸಿರುವುದುಂಟು.

ರಾಯರದು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಸಾಹಿತ್ಯ ರಚನೆ. 4 ಸಣ್ಣಕತೆಗಳ ಸಂಗ್ರಹ, 3 ರೇಡಿಯೊ ನಾಟಕಗಳು, 10 ಜೀವನ ಚರಿತ್ರೆ, 33 ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕೃತಿಗಳು, 23 ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, 100ಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕ ಅನುವಾದಗಳು, 10 ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕೃತಿಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಿಂದ ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದ, ಕನ್ನಡದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ಗೆ ಅನುವಾದ, ನಿಘಂಟುಗಳು, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿನ ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳು, ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಟಕ, ಕಾವ್ಯ, ಕಾದಂಬರಿ, ಕತೆ ಹೀಗೆ ಹಲವು ಬಗೆಯ ಕೃತಿ ಸಂಪಾದನೆ, ಕೃತಿ ರಚನೆ-ಹೀಗೆ ನೂರಕ್ಕೂ ಮಿಕ್ಕು ಅವರ ಕೃತಿಗಳಿವೆ. (ಅನುಬಂಧದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣ ಪಟ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.)

ಸಾಹಿತ್ಯ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಅಪೂರ್ವ ಕೊಡುಗೆ ನೀಡಿರುವ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರು ಬರಹಕ್ಕೆ ತೊಡಗಿದ್ದು ಸೃಜನಶೀಲ ಲೇಖಕರಾಗಿ, ಕತೆಗಾರರಾಗಿ. ನಲವತ್ತರ ದಶಕದ ಕೊನೆ ಹಾಗೂ ಐವತ್ತರ ದಶಕ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳವಳಿಯ ಕಾಲ. ಆಗ್ಗೆ ಕತೆಗಾರ, ಕೀರ್ತಿಕರಣ, ಕಥಾಂಜಲಿ ಮೊದಲಾದ ನಿಯತಕಾಲಿಕೆಗಳು ಕತೆಗಳಿಗಾಗಿಯೇ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದುವು. ತಾಯಿನಾಡು ಮುಂತಾದ ದಿನಪತ್ರಿಕೆಗಳೂ ವಿಶೇಷ ಸಂಚಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಕತೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದುವು. ರಾಯರು ಅವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಣ್ಣಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ನಾಲ್ಕು ಕಥಾ ಸಂಕಲನಗಳು 1948ರಿಂದ 1978ರವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಕುತೂಹಲಕಾರಿ ಅಂಶವೆಂದರೆ ಪ್ರಗತಿಶೀಲ ಚಳವಳಿಯ ಕಾವಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದ ನಿಲುವಿನ, ಬಹುವಾಗಿ ಆದರ್ಶ ಪ್ರತಿಪಾದನೆಯ, ವಿಧಿ ನೈತಿಕತೆ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗೆಗಿನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ, ಪಕ್ಷ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವಗಳ ತೊಳಲಾಟ ಅವರ ಕತೆಗಳ ವಸ್ತುವಾಗಿರುವುದು. 90ರ ದಶಕದಲ್ಲೂ ಉದಯವಾಣಿ ದೀಪಾವಳಿ ಸಂಚಿಕೆಗಳಿಗೆ ರಾಯರು 3 ಕತೆಗಳನ್ನು ಬರೆದರು. ಅವು ಯಾವ ಸಂಗ್ರಹದಲ್ಲೂ ಸೇರಿಲ್ಲ.* [* ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಎಲ್, ಎಸ್, ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರ ಸಮಗ್ರ ಕಥಾಸಂಕಲನ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ (2020)] ಅವರು ಬಾನುಲಿಗಾಗಿ ಬರೆದ ಮೂರು ನಾಟಕಗಳು ವಿಭಿನ್ನ ವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡವು. ಒಂದು ಪೌರಾಣಿಕ, ಇನ್ನೆರಡು ಸಾಮಾಜಿಕ, ‘ಆಕಾಂಕ್ಷೆ’ ದೇವತೆಗಳ (ಅವರ ಪ್ರತಿನಿಧಿ ಇಂದ್ರ) ಮತ್ತು ಮಾನವರ (ಪ್ರತಿನಿಧಿ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ) ಸಂಬಂಧಗಳಲ್ಲಿನ ಸೋಲು ಗೆಲುವುಗಳನ್ನು, ಅವುಗಳಿಂದ ವ್ಯಕ್ತವಾಗುವ ತಾತ್ವಿಕ ಅರಿವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುತ್ತದೆ. ದೇವತೆಗಳು ಕಾಲಾತೀತರು, ಮಾನವರು ಕಾಲಬದ್ಧರು. ಇದು

ಸಂಘರ್ಷದ ಕೇಂದ್ರ-ಅವರ ಬಯಕೆ, ಅವರ ಆಕಾಂಕ್ಷೆ, ಅವರ ಸತ್ವವನ್ನು ಮೀರಿದ್ದೆ, ಮೀರಬಾರದೆ? ದೇವೇಂದ್ರ, ವಸಿಷ್ಠ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರ, ಬೃಹಸ್ಪತಿ, ಮೇನಕೆ ಆಯಾ ವಲಯದ-ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಬದ್ಧರೇ, ಆದರೂ ಮೀರುವ, ದಾಟುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳುಂಟು. ಮೇನಕೆ ಮತ್ತು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರ ಪ್ರಸಂಗ ತುಂಬ ಮನ ಕಲಕುವಂತಹದು. ಅವರ ಪ್ರೀತಿಯ ಕುರುಹಾಗಿ ಒಂದು ಹೆಣ್ಣುಮಗು-ಶಕುಂತಲೆ-ಇದೆ. ಮೇನಕೆಗೆ ಇದು ಭೂಲೋಕದ ಒಂದು ಅವಿಸ್ಮರಣೀಯ ಅನುಭವ: 'ತಾನು ಸ್ವರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡಿಲ್ಲದ ಸುಖ.' ಬೇರೆ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಬಂದು ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನನ್ನು ಮೋಹಿಸಿದ (ಇಂದ್ರನ ಪ್ರೇರಣೆಯೇ ಆದರೂ, ತಪೋಭಂಗಕ್ಕಾಗಿ) ಮೇನಕೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆ: "ಇಂದ್ರನ ಮೇನಕೆಯಾಗಿ ಬಂದವಳು ನಿಮ್ಮ ಮನೋರಮೆಯಾಗಿ ಪುನರ್ಜನ್ಮ ತಾಳಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ? ಅಂದು ಇಂದ್ರನ ಮೇನಕೆ ಸತ್ಯವಾಗಿದ್ದಂತೆ ಇಂದು ನಿಮ್ಮ ಮನೋರಮೆ ಸತ್ಯವಾಗಿರಬಹುದಲ್ಲವೆ?" ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಅನುಭವ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕೆತ್ತಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತು ಎರಡು ಮೂರು ಬಾರಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಇಂದ್ರ, ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರರು ದೇವತೆ-ಮಾನವ ಇವರಿಗೂ ತಿಳಿಯದ ನಿಯಮಗಳುಂಟು ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಬೃಹಸ್ಪತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ಅದು ವಿಶ್ವನಿಯಮ, ವಿಶ್ವನಿಯತಿ-ಅತಿಯಾದ ಆಕಾಂಕ್ಷೆಯೂ ಬೆಲೆಯನ್ನು ಬೇಡುತ್ತದೆ, ತೆರಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನೂ ಹೊರತಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಬರುತ್ತದೆ. ತ್ರಿಶಂಕುವಿನ ಪ್ರಸಂಗದಂತೆ ಇದು ವಿಪರ್ಯಾಸಗಳ ಮಾಲೆ-ತಪಸ್ವಿ ರಾಜನಾಗುವುದು. ರಾಜ ಸ್ಮಶಾನ ಕಾಯುವುದು, ಬದುಕಿ ಬೆಲೆಯಬೇಕಾದ ರಾಜಕುಮಾರ ಸಾಯುವುದು, ಮಹಾರಾಣಿ ಮರಣದಂಡನೆಗೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಕತ್ತಿಗೆ ಶಿರವನ್ನು ಚಾಚುವುದು. ಇದರಿಂದ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನ ಮನಸ್ಸು ನೊಂದು ವಿಷಣ್ಣವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ವಿವೇಕ ಉದಿಸುತ್ತದೆ: "ಹರಿಶ್ಚಂದ್ರನ ಸತ್ಯ ಅಳಿಯ ಹೊರಡಲು ನಾನ್ಯಾರು? ಅವರವರ ಸತ್ಯವನ್ನು ಅವರವರ ಆತ್ಮ ಅಳಿಯಬೇಕು." "ನಾವು ಬಯಸುವುದರ ಬೆಲೆ ನಾವು ಕಟ್ಟಿದಂತಲ್ಲ; ಬಾಳು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿದಂತೆ" ಎಂಬ ಅನುಭವ ವಿಶ್ವಾಮಿತ್ರನಿಗಾಗುತ್ತದೆ ಎಂದೂ ಪುರಾಣ ವಸ್ತು ಅರ್ಥ ಸಾಂದ್ರತೆ, ಅರ್ಥ ವಿಸ್ತರಣಾ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳಿಂದ ಹಲವು ಆಯಾಮಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುತ್ತದೆ. ಇಂತಹ ಆಳವಾದ ಚಿಂತನೆಗಳನ್ನು, ಕಾಡುವ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೆದಕುವ ರಾಯರು ವಿಮರ್ಶೆಯತ್ತ ಹೊರಳಿದ್ದೇಕೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ.

1957ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಕಾದಂಬರಿ-ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯ' ಎ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರ ಪ್ರೇರಣೆಯಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು. ಆ ಮುನ್ನ ವಿಮರ್ಶಾ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪ, ಅದರ ತಾತ್ವಿಕ ವಿವೇಚನೆ ಕುರಿತ ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪದ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇದರ ಪ್ರಕಟಣೆಯೊಡನೆ ರಾಯರು ಗಂಭೀರ ವಿವೇಚನೆಯ ವಿಮರ್ಶಕ ಎಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧರಾದರು. ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ, ಅದರ ಉಗಮ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ವೈವಿಧ್ಯ. ಕಾದಂಬರಿಕಾರ-ಓದುಗನ ಸಂಬಂಧ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಾಧ್ಯಯನ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕೃಷಿ ಕಂಡಿದ್ದ ಅವರು ಈ ಕೃತಿರಚನೆ ಮಾಡಿದ್ದು ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. (ಆ ವೇಳೆಗೆ ಕಾದಂಬರಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಇಂತಹ ಪುಸ್ತಕ ಬಂದಿರಲಿಲ್ಲ.) ಈ ಪುಸ್ತಕದ ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನವೂ ಅಕಾಡೆಮಿಕ್ ಬಗೆಯದಲ್ಲ. ಒಂದು discourse ಬಗೆಯದು. ಕಥೆ ಮತ್ತು ವಸ್ತು ಬೇರೆ ಬೇರೆ. ವಸ್ತುವಿನಲ್ಲಿ ಬಗೆಬಗೆಯ ಆಂತರಿಕ ಸಂಬಂಧಗಳಿರುತ್ತವೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಜೀವಂತಗೊಳಿಸುವ, ವಾಸ್ತವವೆನಿಸುವ ಆವರಣ, ಕಲ್ಪನೆಯ ಅಗತ್ಯವನ್ನು ಕುರಿತು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಎಲ್ಲ ಕಲೆಗಳಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವ ಮಾತು ಇಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಕಾದಂಬರಿ ಪ್ರಕಾರಕ್ಕೆ

ಮಾತ್ರವಲ್ಲ. “ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಕಾದಂಬರಿಕಾರನೂ ನಮ್ಮ ಜೀವನದ ಅನುಭವಗಳನ್ನೇ ತನ್ನ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಬಿಂಬಿಸುವಂತೆ ತೋರಿದರೂ ತಾನೇ ಒಂದು ಜಗತ್ತನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುತ್ತಾನೆ... ಅದರ ಜಗತ್ತು ನಮ್ಮ ಜಗತ್ತೇ ಎಂದು ತೋರಿದರೂ ಒಂದೊಂದರ ಜಗತ್ತೂ ಅದಕ್ಕೇ ವಿಶಿಷ್ಟವಾದದ್ದು. ಅದರ ಪಾತ್ರಗಳು, ವರ್ಣನೆಗಳು, ಸಂಭಾಷಣೆಗಳು ಎಲ್ಲ ಆ ಜಗತ್ತನ್ನು ಕಟ್ಟುವ ಸಾಮಗ್ರಿಗಳು”, “ಕಾದಂಬರಿಯ ಲೋಕ ನಮ್ಮ ಲೋಕವೇ ಆದರೂ ನಮ್ಮ ಲೋಕವಲ್ಲ ಬೇರೆಯೇ ಲೋಕ.” ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಾದಂಬರಿಕಾರರು ವಿಮರ್ಶಕರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತ, ಕನ್ನಡದ ಹಲವು ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಕಾದಂಬರಿಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಅತ್ಯಂತ ಜನಪ್ರಿಯ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ-ಸಾಮಾನ್ಯ ಓದುಗ ಎನ್ನದೆ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಕೃತಿ ‘ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ’ ಹಲವು ಪರಿಷ್ಕೃತ ಮುದ್ರಣಗಳನ್ನು ಕಂಡಿದೆ. 1975ರಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದಾಗ ಇಲ್ಲದಿದ್ದ ಬಂಡಾಯ, ದಲಿತ, ಸ್ತ್ರೀ ಸಂವೇದನೆಯ ಚಳವಳಿಯ ಬಗೆಗಿನ ವಿವೇಚನೆ, ಕೆಲವು ಕೃತಿಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ಅನಂತರದಲ್ಲಿ ಸೇರ್ಪಡೆಯಾಗಿ ಕೃತಿ ವಿಸ್ತಾರಗೊಂಡಿದೆ. ಮೂಲತಃ ಇದು ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಕನ್ನಡ ಅಧ್ಯಯನ ಕೇಂದ್ರದ ‘ಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ’ಯ ಕೊನೆಯ ಸಂಪುಟ, ಈಗ ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಣೆ ಕಂಡಿದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಅದರ ಪ್ರಾರಂಭದ ಹಂತಗಳು, ಅನಂತರದ ಬೆಳವಣಿಗೆ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಕುರಿತು ಹಲವು ಲೇಖನಗಳು ಆವರೆಗೆ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದ್ದುವು. ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿ, ಜಿ.ಎಸ್. ಆಮೂರರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ರಾಯರ ಗ್ರಂಥ ಹೊಸಗನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಹುಟ್ಟು ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಹಿಂದಿನ ಶತಮಾನಗಳ ಕೃತಿಗಳಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ, ವಿವಿಧ ಘಟ್ಟಗಳನ್ನು ವಿಶ್ಲೇಷಿಸುತ್ತ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತದೆ. ಹೊಸಗನ್ನಡ ಕಾವ್ಯ, ಕಥೆ, ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಪ್ರಬಂಧ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ಇದು ಸಾಧ್ಯ. ನವೋದಯದಿಂದ, ಪ್ರಗತಿಶೀಲ, ನವ್ಯ, ನವೋತ್ತರ, ಬಂಡಾಯ, ದಲಿತ-ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚಳವಳಿಗಳನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಸಿಸಿದವರು ಅವರು, ಕವಿ, ಲೇಖಕರ ಸಂಪರ್ಕ ಹೊಂದಿದ್ದವರು ಅವರು. ಆಯಾ ಚಳವಳಿಗಳ ಹಿನ್ನೆಲೆ, ಪ್ರೇರಣೆಗಳನ್ನು ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದಿಂದಾದ ಪ್ರಭಾವಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸುಲಭ ಗ್ರಹಿಕೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು, ಇತರ ಘಟ್ಟಗಳೊಡನೆ ಸಾಮ್ಯ ವೈದ್ಯತ್ಯಗಳನ್ನು ಪಟ್ಟಿಮಾಡಿ ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆಯಾಕಾಲದ ಪ್ರಮುಖ ಕೃತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿಯಾದರೂ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಒಟ್ಟಿಂದ, ಸಮಗ್ರ ಸ್ವರೂಪ ಇಂದಿಗೂ ಅದನ್ನು ಆ ಬಗೆಯ ಏಕೈಕ ಕೃತಿಯಾಗಿಸಿದೆ. ಇದು ರಾಯರ ವಿಶಿಷ್ಟ ಕೊಡುಗೆ.

‘ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ’ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಮತ್ತು ಯೂರೋಪಿನ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ಲಾಸಿಕ್ ಎನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಮಹಾಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಗ್ರಂಥ. ಕ್ರಿ.ಪೂ. ಐದನೇ ಶತಮಾನದಿಂದ ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದವರೆಗೆ ಇದರ ಹರವು. ಕೃತಿ ಪರಿಚಯದೊಡನೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳ ವಿಶಿಷ್ಟತೆಯನ್ನೂ ಪರಿಚಯಿಸುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಜೀವನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ, ತತ್ತ್ವಗಳ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನೂ, ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರಗಳ ಒಳನೋಟವನ್ನೂ ನೀಡುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಅಮೆರಿಕಾ, ರಷ್ಯಾ, ಯೂರೋಪಿನ ಲೇಖಕರ ಸಂವೇದನೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಕ್ರಮಗಳ ಅರಿವಾಗುತ್ತದೆ. ಇಲ್ಲಿನ 20 ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ಕಾದಂಬರಿ, ನಾಟಕ, ಮಹಾಕಾವ್ಯ, ದೀರ್ಘಕಾವ್ಯ, ಭಾವಗೀತೆಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ/ಪರಿಚಯವಿದೆ.

ವೈವಿಧ್ಯಸೂಚನೆಗಾಗಿ ಉದಾ: ಸ್ಕಾರ್ಲೆಟ್ ಲೆಟರ್ (ಹತಾರ್ನ್), ಎ ಟೀಲ್ ಆಫ್ ಟೂ ಸಿಟೀಸ್ (ಡಿಕನ್ಸ್), ಜೇನ್ ಐರ್ (ಷರ್ಲಟ್ ಬ್ರಾಂಟೆ), ಕ್ರೈಮ್ ಆಂಡ್ ಪನಿಷ್‌ಮೆಂಟ್ (ದಸ್ತೋವ್‌ಸ್ಕಿ). ಆನ್ ಕರೇನಿನ (ಟಾಲ್‌ಸ್ಟಾಯ್), ದಿ ಟ್ರಯಲ್ (ಕಾಫ್ಕಾ), ಮೀಡಿಯ (ಯೂರಿಪಿಡಿಸ್), ದಿ ಡಿವೈನ್ ಕಾಮೆಡಿ (ಡಾಂಟೆ), ದಿ ಮರ್ಡರ್ ಇನ್ ದಿ ಕೆಥೆಡ್ರಲ್ (ಎಲಿಯಟ್), ಪ್ರೇಮ ಕವನಗಳು (ಡನ್ ಹಾಗೂ ಬ್ರೌನಿಂಗ್), ಎರಡು ಕವನಗಳು (ಯೇಟ್ಸ್)-ಇತ್ಯಾದಿ. ಇಲ್ಲಿ ಬಹುಪಾಲು ಕಥಾಸಂಗ್ರಹವಿದೆ, ವಿಮರ್ಶೆ ಕಡಿಮೆಯಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥಪೂರ್ಣವಾಗಿದೆ: “ಡಿಕನ್ಸ್‌ನ ಕಾದಂಬರಿ ‘ಎರಡು ನಗರಗಳ ಕಥೆ’ ಫ್ರಾನ್ಸಿನ ಕ್ರಾಂತಿಯ ಬಗ್ಗೆ ವಾಲ್ಟೇರ್ ಬರೆದ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥಕ್ಕಿಂತ ಪರಿಣಾಮಕಾರಿಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ ಅನುಭವ ವಾತಾವರಣ ಜೀವಂತವಾಗುತ್ತದೆ.” ಡಿಕನ್ಸ್ “ಮನುಷ್ಯನ ಮನಸ್ಸಿನಾಳಕ್ಕೆ ಪಾತಾಳ ಗರಡಿ ಹಾಕಿದವನು” ಎಂಬಂತಹ ಸೂಚ್ಯವಾಕ್ಯಗಳು ಒಳನೋಟ ನೀಡುತ್ತದೆ.

ಮೇಲಿನಂತಹುದೇ ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಕಲನ ಕೃತಿ ‘ಸಾಹಿತ್ಯದ ಕನ್ನಡಿಯಲ್ಲಿ’, ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯಕೃತಿಗಳ ಪರಿಚಯವುಳ್ಳದ್ದು. ರಾಯರೇ ಇವನ್ನು ರೆವ್ಯೂ ಅಲ್ಲ, ವಿಮರ್ಶೆ ಅಲ್ಲ, ಪರಿಚಯ ಲೇಖನ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಆದರೂ ರಾಯರ ಬರವಣಿಗೆಯ ವಿಧಾನ ಅನುಸರಣೀಯ. ಕೃತಿರಚನೆಯ ಕಾಲ ದೇಶ ಸಮಾಜ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಪರಿಚಯಿಸಿ ಕೃತಿಯ ಪ್ರಸ್ತುತತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಅಂಶಗಳತ್ತ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಒಂದು ವೈಯಕ್ತಿಕ ಘಟನೆ, ಅಥವಾ ಮುಖ್ಯಸಂದರ್ಭದ ವಿವರದಿಂದ ಆತ್ಮೀಯತೆ ಸಾಧಿಸಿ, ಒಂದು ಅನುಭವ ಲೋಕಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯುತ್ತಾರೆ. ಎಷ್ಟೋ ವೇಳೆ ಸೂತ್ರದಂತಹ ಮಾತುಗಳೇ ವಿಸ್ತಾರಲೇಖನಗಳಿಗೆ ವಿಷಯವಾಗಬಲ್ಲವು. ಉದಾ: ಸಾವು, ದೇವರು ಇತ್ಯಾದಿ. ಒಂದು ಪ್ರಧಾನ ವಿಷಯವನ್ನಾಗಿ-main theme-ಆರಿಸಿಕೊಂಡು ಅದು ನಾಲ್ಕಾರು ಕೃತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅರಳುವ ಬಗೆ, ವಿಭಿನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ವಿಸ್ತೃತ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನದ ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲ. ಎಲ್ಲಿಗೆಲ್ಲಿಯ ಸಂಬಂಧ ಎನಿಸಿದರೂ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ ಗಮನಿಸಿದಾಗ ಒಂದು ಬಂಧದ ಕೊಂಡಿಯನ್ನೂ ಕಾಣಬಹುದು. ಉದಾ: ದೇವರು, ಗೋಕುಲ ನಿರ್ಗಮನ, Six characters in search of an Author. ಒಂದು ಕವನ ಅಥವಾ ಒಂದು ಕೃತಿಯನ್ನು ರಸದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಅನುಭವ ವಿಸ್ತರಣೆ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಿವೇಚಿಸುವ ಪ್ರಾಯೋಗಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಬೇರೊಂದು ಬಗೆಯೂ ಇಲ್ಲಿ ಇದೆ. ಒಂದು ವಿಶೇಷ: ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕವನವನ್ನೂ ರಚಿಸಬಲ್ಲರು. ಇಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಕಾವ್ಯದ ಸುಂದರ ಅನುವಾದಗಳಿವೆ.

‘ಗ್ರೀಕ್ ರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನಾಟಕ’ ಇಂದಿಗೂ ಗ್ರೀಕ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬಗೆಗೆ ಇರುವ ಏಕೈಕ, ಅನನ್ಯ ಕೃತಿ. ನಮಗೆ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳ ಪ್ರಥಮ ಪರಿಚಯ ಆದದ್ದು ‘ಶ್ರೀ’ ಯವರ ರುದ್ರನಾಟಕಗಳ ಬಗೆಗಿನ ಲೇಖನ ಹಾಗೂ ರೂಪಾಂತರ, ಅನುವಾದ ನಾಟಕಗಳಿಂದ. ಅನಂತರ ಕ.ವೆಂ. ರಾಘವಾಚಾರ್ಯರು ‘ಅಂತಿಗೊನೆ’ ನಾಟಕಾನುವಾದದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ಪೀಠಿಕೆ ಬರೆದು ಗ್ರೀಕ್ ರುದ್ರ ನಾಟಕವನ್ನು ಪರಿಚಯಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ 1970ರಲ್ಲಿ ಎಸ್.ವಿ. ರಂಗಣ್ಣವರು ‘ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಗಂಭೀರ ನಾಟಕಗಳು’ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥ ಬರೆದರು (1240 ಪುಟಗಳು), ಅದರ ಕ್ಯಾನ್ವಾಸ್ ವಿಸ್ತಾರವಾದದ್ದು. ಗ್ರೀಕ್, ರೋಮನ್, ಮಧ್ಯಯುಗ, ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್, ಅನಂತರದ ನಾಟಕಕಾರರು, ಸ್ಟೇನ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ರಷ್ಯಾ, ಐರ್‌ಲೆಂಡ್ ಹೀಗೆ ಬ್ರೆಕ್ಸ್‌ನವರೆಗೆ ಗ್ರಂಥ ಭಿತ್ತಿ ಇದೆ.

ಈ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ 'ಗ್ರೀಕ್ ರಂಗಭೂಮಿ ಮತ್ತು ನಾಟಕ' ಕೃತಿಯನ್ನು ಅದರ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಾಣಬೇಕಿದೆ. 400 ಪುಟಗಳ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಜಿ.ಎನ್. ರಂಗನಾಥರಾವ್ 'ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಒಂದು ಮಾದರಿ' ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಅದು ಒಪ್ಪಿತವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಎರಡು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಬೇಕಿದೆ. ಒಂದು, ಇಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕ್ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಹುಟ್ಟು, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಸ್ವರೂಪ, ಲಕ್ಷಣ, ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ಚರ್ಚೆ ಇದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕಗಳ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯೂ ಇದೆ. ಎಂದರೆ ನಾಟಕ ಮತ್ತು ನಾಟಕ ಪ್ರಯೋಗ ಎರಡರ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೂ ಈ ಕೃತಿ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಎರಡನೆಯದು, ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ ಎಂದಾಗ ತ್ರಗೋದಿಯಾ (ಟ್ರಾಜಿಡಿ), ಕೊಮೊದಿಯಾ (ಕಾಮೆಡಿ), ಸ್ಯಾಟಿರ್ ಪ್ಲೇಗಳೂ ಇವೆ. ರಾಯರು ಈ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಗ್ರೀಸಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜ್ಞಾನವಿಲ್ಲದೆ, ಅವರ ಪುರಾಣಗಳು, ವಿಧಿಯಾಚರಣೆಗಳು, ಧಾರ್ಮಿಕ ನಂಬಿಕೆಗಳು. ವಿಜ್ಞಾನ, ವಿಚಾರ ಚರ್ಚೆಗಳ ವಿಧಾನ, ಸಾಕ್ರಟಿಸ್, ಪ್ಲೇಟೋ. ಆರಿಸ್ಟಾಟಲ್, ಎಪಿಕ್ಯುರಸ್ ಇವರ ಓದು, ಅವಿವು ಇಲ್ಲದೆ ಗ್ರೀಕ್ ರಂಗಭೂಮಿ ನಾಟಕಗಳ ವಿಮರ್ಶೆ ಅಸಾಧ್ಯ. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅಧ್ಯಯನ ಈ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಈಸ್ಟಿಲಸ್, ಸಫೋಕ್ಲಿಸ್‌ರಿಗಿಂತ ಯೂರಿಪಿಡಿಸ್‌ಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಎಂದರೆ, 90 ಪುಟ ಮೀಸಲಿರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಸಿ.ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಅವರು ಕಾಮೆಡಿಯ ಬಗ್ಗೆ ಬರೆದದ್ದು ಈಚೆಗೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕಾಮೆಡಿ, ಹಾಸ್ಯನಾಟಕ, ಅಣಕ ನಾಟಕಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಎಪಿಕಾರ್ಮಸ್, ಅರಿಸ್ಟೊಫೇನಿಸ್ ಬಗ್ಗೆ ಸುಮಾರು 40 ಪುಟಗಳಷ್ಟು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ ಮೊದಲಿಗರು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರು. ಹತ್ತು ಅಧ್ಯಾಯಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನ ಎಲ್ಲ ವಿಷಯಗಳ ಚರ್ಚೆ ಇದೆ.

ದಾರ್ಶನಿಕ ವಿಮರ್ಶೆಯ ಮಾದರಿ ಎಂದು ಜಿ.ಎನ್. ರಂಗನಾಥರಾಯರು ಹೇಳಲು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ನಾಟಕಗಳ ಚರ್ಚೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸುವ ಒಳನೋಟಗಳು ಕಾರಣ. "ಪಾಪ ಮಾಡಿದವನು ಶಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾರ. ನೋವು ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಪಾಠ ಕಲಿಸುವ ಶಾಲೆ." "ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ಥಾನವೇನು?... ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮೀರಿದ ಶಕ್ತಿ ಸ್ವರೂಪಗಳೇನು? ಮನುಷ್ಯನ ಬಾಳಲ್ಲಿ ನೋವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದೆ, ಇದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೇನು? ಇದಕ್ಕೆ ಅರ್ಥವುಂಟೆ? ಈ ಜಟಿಲ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಎದುರಿಸಿತು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ. ಮಾನವನ ಬಾಳಿನ ನೋವಿನ ದೃಶ್ಯ ಎಷ್ಟೇ ಎದೆಗೆಡಿಸುವಂತಿದ್ದರೂ ಅಂಜದೆ, ಸುಲಭ ವಿವರಣೆ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ತೃಪ್ತವಾಗದೆ ಶೋಧನ ಮಾಡಿತು ಗ್ರೀಕ್ ನಾಟಕ. ಇದರಿಂದಲೇ ಈ ನಾಟಕವನ್ನು 'Tragedy of the Center' ಎಂದು ಕರೆಯುವುದುಂಟು"--ಇವು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಒಳನೋಟ. ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಮನಾದುದು ಷೇಕ್ಸ್‌ಪಿಯರ್‌ನಲ್ಲೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ, ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕೆಸಾಂಡ್ರ, ಅಂತಿಗೊನೆ, ಈಡಿಪಸ್ ಹೀಗೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬರ ಮೇಲೆ ಜಗದ ಅಳಲೆಲ್ಲ ಪರ್ವತವಾಗಿ ಕುಳಿತಂತೆ ಭಾಸವಾಗುತ್ತದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ.

'ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮತ್ತು ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಪರಂಪರೆಗಳ ಮನೋಧರ್ಮ' ತಳುಕಿನ ವೆಂಕಣ್ಣಯ್ಯ ನೆನಪಿನ ಉಪನ್ಯಾಸ, ಬೆಂಗಳೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದು, ಪುಸ್ತಿಕೆಯಾಗಿ ಪ್ರಸಾರಾಂಗದಿಂದ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಕೃತಿ ಚಿಕ್ಕದಾದರೂ ಒಳಗಿನ ವಿಷಯ ವಿವೇಚನೆ ಮಹತ್ವದ್ದು. ಸಿ.ಎನ್. ರಾಮಚಂದ್ರನ್ ಇದನ್ನು "ಒಂದು ಉತ್ತಮ ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ" ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರು ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಪರಂಪರೆಗಳ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿನ ಸಾಮ್ಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸುತ್ತಾರೆ. ಅನಂತರ ತಂತ್ರ ಮತ್ತು ಜೀವನದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿನ ವೈದೃಶ್ಯವನ್ನು

ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಪ್ರಸ್ತಾಪಿಸುತ್ತಾರೆ. ಎರಡೂ ಪರಂಪರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯ ಒಬ್ಬ ಅಸಾಧಾರಣ ಪುರುಷನ (ಅಥವಾ ಕುಟುಂಬದ) ಸುತ್ತ ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. “ಗ್ರೀಕರಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು, ರೋಮನರಿಗೆ ‘ಪಯಟಸ್’, ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಧರ್ಮ-ಇದು ವ್ಯಕ್ತಿ ಜೀವನದ ಕೇಂದ್ರ ಬೆಳಕು. ಎಂದರೆ ಮಹಾಕಾವ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ತನ್ನ ಜೀವನ ದರ್ಶನವನ್ನು ಗುರುತಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತದೆ.” ಎರಡೂ ಪರಂಪರೆಗಳೂ ಅಸಾಧಾರಣ, ದೇವಸದೃಶ ಪಾತ್ರಗಳನ್ನು ಸೃಷ್ಟಿಸಿದರೂ ಮಾನವನನ್ನು ಮೀರಿದ ಒಂದು ಶಕ್ತಿಯ ಅಸ್ತಿತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳುತ್ತವೆ. ಎರಡು ನಾಗರಿಕತೆಗಳೂ ಸಮಗ್ರ ಜೀವನವನ್ನು ಗ್ರಹಿಸುವ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಿ ಮಹಾಕಾವ್ಯವನ್ನು ಆರಿಸಿಕೊಂಡವು ಎನ್ನುವುದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ವ್ಯತ್ಯಾಸ, ವೈದ್ಯಶ್ಯಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯ ನಿರೂಪಣಾ ವಿಧಾನಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ‘ಇನ್ ಮೀಡಿಯಾಸ್ ರೆಸ್’ ತಂತ್ರದ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಭಾರತೀಯ ತಂತ್ರ ಇದಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನ, ಪೂರ್ವಿಕರಿಂದ ಕಥನ ಪ್ರಾರಂಭ, ಇತ್ಯಾದಿ.

ಈ ಕೃತಿಯಲ್ಲೂ ಸಹ ರಾಯರ ಒಳನೋಟಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಒಂದು ಉದಾಹರಣೆ ಸಾಕು: “ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ‘ನಿಸರ್ಗ’ಕ್ಕೆ ಇರುವ ಸ್ಥಾನ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವುದಿಲ್ಲ. ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಣುವ ನಿಸರ್ಗ ರಮಣೀಯತೆಯ, ಪ್ರಶಾಂತಿಯ ವರ್ಣನೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ.” ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಕೊಡುವ, ಮತ್ತೊಂದು ವಿದ್ವತ್ಪೂರ್ಣ ವಿವೇಚನೆ ಎಂದರೆ ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ‘ಅಧೋಲೋಕ ಗಮನ’ ವಹಿಸುವ ಪಾತ್ರವನ್ನು ಭಾರತೀಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ನಿಸರ್ಗ ಅಥವಾ ವನವಾಸ ವಹಿಸುತ್ತದೆ. ಎರಡೂ ನಾಯಕನಿಗೆ ನೂತನ ಚಿಂತನೆ, ಅನುಭವಗಳಿಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ, ಅವನ ಮರುಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುತ್ತವೆ ಎಂಬುದು. ಇಷ್ಟು ಪುಟ್ಟ ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸ, ವಾಲ್ಮೀಕಿಗಳಲ್ಲದೆ ಹೋಮರ್, ವರ್ಜಿಲ್, ಡಾಂಟೆ, ಮಿಲ್ಟನ್ ಎಲ್ಲರೂ ತೀಕ್ಷ್ಣ ವಿಮರ್ಶಾದೃಷ್ಟಿಗೆ ಒಳಗಾಗುತ್ತಾರೆ. ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಮಾತ್ರವಲ್ಲ ಯಕ್ಷಪ್ರಶ್ನೆಯ ಪ್ರಸಂಗವೂ ಪಾಂಡವರ ಮರುಹುಟ್ಟಿಗೆ ಕಾರಣ ಎಂದು ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಜನರ ತಾತ್ವಿಕ ದೃಷ್ಟಿ, ಮನೋಧರ್ಮವಲ್ಲದೆ ಸಂರಚನೆ, ಕಾವ್ಯಪ್ರತಿಭೆ, ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನೂ (Homeric simile ಮಹೋಪಮೆ) ದೃಷ್ಟಾಂತಗಳ ಸಮೇತ ವಿವರಿಸುತ್ತಾರೆ. ಕಾರ್ಲ್ ಯುಂಗ್ Epics represent the collective unconsciousness of a race, an age ಎನ್ನುತ್ತಾನೆ.

ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರಿಗೆ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಪ್ರಶಸ್ತಿ ಗೌರವ ತಂದಿತ್ತ ಕೃತಿ ‘ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ.’ ಯಾರಿಗಾದರೂ ಇದು ಜೀವನಪೂರ್ಣ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲ ಎನಿಸದಿರದು. ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರತಿಷ್ಠಿತ ಪ್ರಕಾಶಕರಲ್ಲ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ, ಆಕ್ಸ್‌ಫರ್ಡ್, ಕೇಂಬ್ರಿಜ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಅಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಭಾಷೆಯವರೂ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಉದಾ: ಫ್ರೆಂಚ್‌ನಲ್ಲಿ ಲೆಗ್ವೆ ಮತ್ತು ಕೆಜಾಮಿಯಾರ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಸಿದ್ಧ. ಅವರ ದೃಷ್ಟಿ, ವಿಶ್ಲೇಷಣೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಚರಿತ್ರಕಾರರಿಗಿಂತ ಭಿನ್ನ. ಭಾಷಾಭಿಮಾನ, ಸಾಹಿತ್ಯಾಭಿಮಾನ, ದೇಶಾಭಿಮಾನಗಳಿಂದ ಹೊರತಾದ ದೃಷ್ಟಿ, ವಸ್ತುನಿಷ್ಠ ವಿವೇಚನೆಗಳು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅಲ್ಲದೆ, ಒಂದು ವಿಭಿನ್ನ ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯೂ ಇರುತ್ತದೆ. ಕೆ. ನರಸಿಂಹಮೂರ್ತಿಯವರು “ಶೇಷಗಿರಿರಾಯರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ರಚಿಸುವಲ್ಲಿ ಸಾಂದರ್ಭಿಕವಾಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯವನ್ನು ಪ್ರಭಾವಿಸುವ ಪರಿಯನ್ನು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸೂಚಿಸುತ್ತ ಹೋಗುವುದರಿಂದಾಗಿ ಈ ಅಂಶವೂ ಚರಿತ್ರೆಯ ಬೋಧಪ್ರದತೆಯನ್ನು ಇನ್ನಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿಸುತ್ತದೆ”

ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಸ್. ರಾಮಸ್ವಾಮಿ ಅವರು “ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯ ಚರಿತ್ರೆ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಕನ್ನಡ ಓದುಗರಿಗಾಗಿ ಬರೆದಿದ್ದರೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿರುವ ಉದ್ಧರಣೆಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರವೇ ತಿರುವಿಹಾಕಿದರೂ ಕನ್ನಡ ಗೊತ್ತಿಲ್ಲದೆ ಬರಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಕಲಿತವರೂ ಸಹ ಇಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಇಡೀ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮೆಲುಕು ಹಾಕಬಹುದು” ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಎಂದರೆ ಈ ಕೃತಿ ಹಲವು ದೃಷ್ಟಿಯ ಅಧ್ಯಯನ ಸಾಧ್ಯತೆಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಏಕೆಂದರೆ ಭಾರತೀಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವುದು ಮುಖ್ಯ ಯಾವುದು ಗೌಣ ಎಂಬ ಔಚಿತ್ಯ ಅರಿತು ಬರೆಯುವುದೂ ಅಗತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಹಳೆಯ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಆಂಗ್ಲೋ ಸ್ಯಾಕ್ಸನ್ ಕಾವ್ಯದಿಂದ ಆರಂಭಿಸಿ 20ನೇ ಶತಮಾನದ ಕೊನೆಯವರೆಗೆ 14 ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ಹರವು ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ. ಒಂದು ಕಾಲ ತೆಗೆದುಕೊಂಡರೆ-ರೊಮ್ಯಾಂಟಿಕ್ ಯುಗ, ವಿಕ್ಟೋರಿಯನ್ ಯುಗ-ಅಧ್ಯಾಯದ ಆರಂಭದಲ್ಲಿ ಹಿನ್ನೆಲೆ ಒದಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಾದ ಬದಲಾವಣೆ, ಪ್ರೇರಣೆಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ರಾಜಕೀಯ, ಸಾಮಾಜಿಕ, ಸಾಂಸ್ಕೃತಿಕ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ಜನಜೀವನವೂ ಅಮುಖ್ಯವಾಗುವುದಿಲ್ಲ. ಅನಂತರ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಸ್ವರೂಪ, ಹಿಂದಿನದು-ಈಗಿನದು, ಆದ ಬದಲಾವಣೆಗಳು. ಇದಲ್ಲದೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ರೂಪಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವರ ನೀಡುತ್ತಾರೆ. ನಾಟಕ ಎಂದಾಗ ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಸೀಮಿತವಾಗದೆ ಅಂದಿನ ರಂಗಭೂಮಿಯ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿಕೊಡುತ್ತಾರೆ. ಕೆಲವೆಡೆ ಕಾವ್ಯದ ಪ್ರಭೇದಗಳ ಬಗ್ಗೆ, ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಮೆಟಾಫಿಸಿಕಲ್ ಕಾವ್ಯ ಎಂದರೆ ಸಾಕಾಗುವುದಿಲ್ಲ, ಅದರ ಸ್ವರೂಪ ಲಕ್ಷಣ ಅರಿವಾಗಬೇಕು. ಹೀಗಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ಸಾಹಿತ್ಯರೂಪ/ಪ್ರಕಾರ, ಅದರ ಸಂರಚನೆ, ವಸ್ತುವಿಷಯ, ಜೀವನಾನುಭವ ಅಭಿವ್ಯಕ್ತಿ ಪಡೆದ ಬಗೆ, ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೌಲನಿಕ ನೋಟಗಳು. ಒಳನೋಟಗಳೂ ಸಿಗುತ್ತವೆ.

ಕೊನೆಯ ಅನುಬಂಧಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಷಯಸೂಚಿ. ಎಷ್ಟೊಂದು ವಿಷಯಗಳ ವಿವರಣೆ ಒಳಪುಟಗಳಲ್ಲಿವೆ ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ಸಾಕ್ಷಿ. ಹಾಗೇ ಕೃತಿಗಳ ಚರ್ಚೆ, ಹಲವೆಡೆ ತೌಲನಿಕ ಚರ್ಚೆ. ಉದಾ: ಯೇಟ್ಸ್ ಮತ್ತು ಎಲಿಯಟ್‌ರ ಕವನಗಳು. ಹೀಗೆ ಯಾವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನೋಡಿದರೂ ಇದೊಂದು ಅಮೂಲ್ಯ ಗ್ರಂಥ.

ಡಾ. ವಿ.ಎಸ್. ಸೂಕ್ತಂಕರ್ ಮಹಾಭಾರತ ಕುರಿತು ಹೇಳುವ ಮಾತು ಮನನ ಯೋಗ್ಯ: “Mahabharatha is a dateless, deathless poem.... it forms the strongest link between India old and new.” ಹೀಗೆ ಗತ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಗಳ ಸೇತುವೆಯಾಗುವಲ್ಲಿ ದೇಶ ಭಾಷೆಗಳ ಕೊಡುಗೆಯೂ ಇದೆ. ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ‘ಪುನರ್‌ಭವ’ವಾಗಿವೆ. ಹಾಗೆ ಪುನರ್‌ಸೃಷ್ಟಿಯಾದ ಕಾರಣವೇ ಅವು ಸಾವಿಲ್ಲದ ಸಾರ್ವಕಾಲಿಕ ಜೀವಂತ ಕಾವ್ಯಗಳು.

ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಹಲವರು ಪುನರ್‌ನಿರೂಪಣೆ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ, ಕಥೆ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ, ಚಕ್ರವರ್ತಿ ರಾಜಗೋಪಾಲಾಚಾರಿ, ಆರ್.ಕೆ. ನಾರಾಯಣ್ ಮೊದಲಾದವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪಂಪ, ರನ್ನ, ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಅನನ್ಯ ರಚನೆಗಳಿವೆ. ಆಧುನಿಕ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ‘ವಚನ ಭಾರತ’ವಿದೆ. ಅದರ ದೀರ್ಘ ಪೀಠಿಕೆಯ ಮಹತ್ವವನ್ನು ವಿವರಿಸಬೇಕಿಲ್ಲ. ಹೀಗಿದ್ದೂ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರು ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಬರೆದರೇಕೆ ಎಂಬ ಸಹಜವಾದ ಪ್ರಶ್ನೆ ಏಳುತ್ತದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷ್‌ನಲ್ಲಿ ಓದುಗರ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಒಂದು

ಕಾರಣ ಎನ್ನೋಣ. ಆದರೆ ಮುಖ್ಯವಾದದ್ದು ಜಾಗತೀಕರಣ, ಮಾಹಿತಿ ತಂತ್ರಜ್ಞಾನ, ಅಂತರಿಕ್ಷ ಅನ್ವೇಷಣೆಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯ, ಮನುಷ್ಯ ಸಮಾಜ, ಸುತ್ತಲ ಜಗತ್ತು, ಬದುಕು-ಅಸ್ತಿತ್ವಗಳಿಗೊಂದು ಆರ್ಥದ ಹುಡುಕಾಟ ಮಹಾಭಾರತದ ಗಣಿಯನ್ನು ಹೊಸ ಕಣ್ಣೆಲೆಯಲ್ಲಿ ನೋಡುವಂತೆ ಮಾಡಿರಬಹುದು ಎನಿಸುತ್ತೆ. ಹೀಗಾಗಿ ಈ ಸಂಪುಟಗಳು ರಾಯರ ಕಿರೀಟಪ್ರಾಯ ಕೃತಿಗಳು ಎನ್ನುವುದಕ್ಕಿಂತ ಕಿರೀಟವೇ ಆಗಿವೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಮಹಾಭಾರತ ಇರಲಿ, ಇಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಜೀವನ ದರ್ಶನವೂ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ. ನಾನು ಹಿಂದೊಮ್ಮೆ ಹೇಳಿದಂತೆ “It is a work of great importance, not because it is a fine rendering in prose, of that eternal spring of an epic, but also, Prof. Rao’s philosophy of life is manifested there.” ಹೇಗೆ ಎಂಬುದರ ವಿವರವಾದ ಚರ್ಚೆಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಎಡೆಯಿಲ್ಲ. ಅದೊಂದು ಬಗೆಯ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತಿಕ್ರಿಯೆ ಎನ್ನಿ, ಅಥವಾ ಸೃಜನಾತ್ಮಕ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನ ಎನ್ನಿ, ಎರಡೂ ವಾಸ್ತವ. ಅವರು ಹಲವು ಪ್ರಶ್ನೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಾರೆ: ಅದಕ್ಕೆ ಉತ್ತರ ಕಾಣುವ ಪ್ರಯತ್ನವನ್ನೂ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. “I look upon it not as a religious text, but as one of the greatest works of literature and reflection” ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. “Is man a moral creature living in an amoral world?” ಎಂಬುದು ಮುಖ್ಯ ಪ್ರಶ್ನೆ “Modern man cuts himself off from the past, and trusting entirely reason and science, is confronted with the problem of the meaning of life,” ಎಂಬ ಅಭಿಪ್ರಾಯಕ್ಕೆ ಬರುತ್ತಾರೆ. 21ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ knowledge ಇದೆ power ಇದೆ. ಆದರೆ wisdom? ಅದಕ್ಕೆ ಅವರ ಉತ್ತರ: “What man needs is a simultaneous awareness of his insignificance and his greatness. He has to understand life, and the laws beyond himself which govern it.” ಅವರ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಾಭಾರತದ ಪ್ರಸ್ತುತತೆ ಎಂದರೆ: “This is an epic which talks about life, provides pointers and, at the same time, makes us experience life. It creates a world as varied and complex as the world in which we live and provides insights into the very hearts of men and women. And so, no matter how many ages pass, until man’s nature changes, fundamentally man overcomes Death itself, as long as man is man, works like Mahabharatha remain relevant.”

ಈ ಮಹಾಭಾರತದ ನಾಲ್ಕು ಸಂಪುಟಕ್ಕೆ ಬರೆದ ಪೀಠಿಕೆಯನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಪುಸ್ತಕವಾಗಿ ‘ಮಹಾಭಾರತ: ಒಂದು ಪಕ್ಷಿನೋಟ’ ಎಂದು ಪ್ರಕಟಿಸಿದೆ. ಎ.ಆರ್. ಕೃಷ್ಣಶಾಸ್ತ್ರಿಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆ (ವಚನ ಭಾರತಕ್ಕೆ) ಮತ್ತು ಇದು 20, 21ನೆಯ ಶತಮಾನಗಳ ಜೀವನ ವಿವೇಚನೆಯ ಅಂತರ ಸೂಚಿಸುತ್ತವೆ. ಇಲ್ಲಿ ಜೀವನ ಮೌಲ್ಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚೆಯನ್ನು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಮಹಾಭಾರತದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಧರ್ಮ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷ ಇವುಗಳನ್ನು ಭಾರತೀಯರು ಶಾಶ್ವತ ಮೌಲ್ಯಗಳೆಂದರು. ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕಾರಿ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವಿವರಣೆಯನ್ನೂ ನೀಡಬಹುದು. ಧರ್ಮ ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳ ನಡುವೆ ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳಿವೆ. ಧರ್ಮ-ಭೂಮಿಕೆ,

ಮೋಕ್ಷ-ಅಂತಿಮ ಗುರಿ. ಇವೆರಡೂ ಸ್ಥಿರ ಧ್ರುವಗಳು, ಅಚಲವಾದುವು ಎನ್ನೋಣ. ನಡುವಿನ ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳು ಚಲನಶೀಲವಾದುವು.

ಈ ಚಲನಶೀಲತೆಯಿಂದಲೇ, ಅರ್ಥ, ಕಾಮಗಳಿಂದಲೇ ಬದುಕಿಗೆ ಜೀವಂತಿಕೆ, ಚೈತನ್ಯ ಬರುವುದು. ಇವಿಲ್ಲದೆ ಜೀವನ, ವಿಕಾಸ ಎಂಬುದಿಲ್ಲ. ಸ್ಥಿರತೆ-ಚಲನಶೀಲತೆಗಳು ಪರಸ್ಪರ ಪೂರಕ. ಚಲನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭದ ಬಿಂದು ಬೇಕು. ಅಂತಿಮ ಗುರಿ ಬೇಕು-ಚಲನೆಯ ದಿಶೆ ಬೇಕು. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಚಟುವಟಿಕೆಯೇ ಬದುಕು ಎಂದಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಮೌಲ್ಯಗಳು ಒಂದು ಚೌಕಟ್ಟು ಒದಗಿಸಿದೆ ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದ್ದಕ್ಕೂ ಧರ್ಮ, ಧರ್ಮಸೂಕ್ಷ್ಮಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮ ಯಾವುದು? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಗೆ “ಮಹಾಭಾರತದ ವಸ್ತು ಧರ್ಮಮಾತ್ರವಲ್ಲ. ಧರ್ಮದಂತೆ ಬದುಕುವುದು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟ ಎನ್ನುವುದೂ ಆದರ ವಸ್ತು”, ಎನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಇಡೀ ಮಹಾಭಾರತ ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವದ ದರ್ಶನ ಮಾಡಿಸುತ್ತದೆ. ಅದು ವಾಸ್ತವದರ್ಶನ, ಕಟ್ಟುಕತೆಯಲ್ಲ, ಉತ್ತೇಕ್ಷೆಯಲ್ಲ. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಇಲ್ಲಿ ‘ಕೇಡು’ ಕುರಿತೂ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಎ.ಎನ್. ಮೂರ್ತಿರಾಯರೂ ಒಂದು ಪುಸ್ತಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಚರ್ಚಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಇದು ಪಾಶ್ಚಾತ್ಯ ಮಹಾಕಾವ್ಯಗಳ ಅಧ್ಯಯನದ ಫಲ. “ನಾನು ಏಕೆ ಒಳ್ಳೆಯವನಾಗಿರಬೇಕು?” ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಯುಧಿಷ್ಠಿರನ ಮಾತನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸುತ್ತಾರೆ: “ನಾನು, ಧರ್ಮವು ಸಾಕಿದರೆ ಹಾಲು ಕೊಡುವ ಹಸು ಎಂದು ಭಾವಿಸಿಲ್ಲ.” ರಾಯರ ವಿವರಣೆ-ಧರ್ಮವನ್ನು ಒಂದು ಲಾಭಕರವಾದ ಬಂಡವಾಳ ಹೂಡಿಕೆಯ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಇಳಿಸಬಾರದು. ಆದರೆ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅದು ಇಂದು ಒಂದು ವ್ಯಾಪಾರವೆ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಧಿ ಮತ್ತು ಸಂಕಲ್ಪಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ಚರ್ಚೆ ಇದೆ. ಮಹಾಕಾವ್ಯವು ಮುಕ್ತಾಯದಲ್ಲಿ ಕರುಣೆಯ ಘನತೆಯನ್ನು ನಮ್ಮ ಮುಂದೆ ತಂದು, ಅದರ ಶಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕುರಿತು ಚಿಂತಿಸುವಂತೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್. ಅವರ ಈ ಗದ್ಯ ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವರ ಜೀವನ ದರ್ಶನವೂ ವ್ಯಕ್ತರೂಪ ಪಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಲೇಖನವನ್ನೇ ಬರೆಯಬೇಕಾದೀತು.

2008ರಲ್ಲಿ ರಾಯರ ‘ಕುವೆಂಪು ಸಾಹಿತ್ಯ ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ’ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿನ 11 ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ 6 ಲೇಖನಗಳು ‘ಶ್ರೀ ರಾಮಾಯಣ ದರ್ಶನಂ’ ಕುರಿತೇ ಇವೆ. ತೌಲನಿಕ ಅಧ್ಯಯನ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವರು ಹೇಳುವ ವಿಚಾರಗಳು. ನೀಡುವ ವಿವರಣೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಉಪಯುಕ್ತ.

ಸಂಪಾದಿತ ಕೃತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ವಿವರಗಳು: ‘ಕನ್ನಡದ ಅಳಿವು-ಉಳಿವು’ ಕನ್ನಡ, ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಶಿಕ್ಷಣ ನನ್ನ ದೃಷ್ಟಿಯಲ್ಲಿ, ಕನ್ನಡ ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಮೊದಲಾದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಲೇಖನಗಳ ಸಂಗ್ರಹ. ‘ಕನ್ನಡ ಭಾರತಿ’ ಕೇಂದ್ರ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಬಹುಮಾನ ಪಡೆದ ಕೃತಿಗಳ ವಿಮರ್ಶಾ ಸಂಕಲನ, ಹಂಪಿ ಕನ್ನಡ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಕ್ಕಾಗಿ ‘ಕಿರಿಯರ ಕರ್ನಾಟಕ’ ಜ್ಞಾನಗಂಗೋತ್ರಿಯ ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿದ್ದರು. ಕರ್ನಾಟಕ ಸಾಹಿತ್ಯ ಅಕಾಡೆಮಿ ಹೊರತಂದ ‘ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಮೀಕ್ಷೆ’ (ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳು)ಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಇವುಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ (ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಷೇಕ್ಸ್ಪಿಯರನ) ನಾಟಕ, ಕಾದಂಬರಿ, ಕಥೆ, ಕವನಗಳ ಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯ, ಅವುಗಳ ಪೀಠಿಕೆ, ಟಿಪ್ಪಣಿಗಳು ಇಂದಿಗೂ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದುವು.

ಒಂದೊಂದು ಗ್ರಂಥದ ಸಂಪಾದನಾ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಿಂತ ಭಿನ್ನವಾದದ್ದು ಪುಸ್ತಕ ಯೋಜನೆಗಳ ಕಾರ್ಯ. ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಅವರು ಅಂತಹ ಯೋಜನೆಗಳನ್ನು ಸ್ವತಃ ರೂಪಿಸಿ ಕಾರ್ಯರೂಪಕ್ಕೆ ತರುವಲ್ಲಿಯೂ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ನೆರವಾಗಿದ್ದಾರೆ. 'ಭಾರತ-ಭಾರತಿ ಪುಸ್ತಕ ಸಂಪದ' ಮಾಲೆ ರಾಷ್ಟ್ರೋತ್ಥಾನ ಪರಿಷತ್ತಿನ ಪ್ರಕಟಣೆ. ರಾಯರು ಈ ಮಾಲೆಯ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು. ಮಕ್ಕಳಿಗಾಗಿ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ಬರೆಸಿ ಹೊರತರುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಯಶಸ್ವಿಯಾಗಿ ನಿರ್ವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣ ಪುರುಷರು, ಐತಿಹಾಸಿಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸಮಕಾಲೀನ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಮಹಾತ್ಮರು ಮೊದಲಾದವರನ್ನು ಕುರಿತು ಸುಮಾರು ಐನೂರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಪುಸ್ತಕಗಳು ಹೊರಬಂದವು. ಮಕ್ಕಳ ಕಿರುಹೊತ್ತಿಗೆಗಳೇ ಆದರೂ ಇದೊಂದು ಅಗಾಧ ಕಾರ್ಯ. ಮಕ್ಕಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರೆಸುವ, ಭಾಷಾ ಶೈಲಿಯನ್ನು ತಿದ್ದುವ, ಮಕ್ಕಳ ಗ್ರಹಿಕೆಯನ್ನು ಮೀರಿದಂತೆ ವಿಷಯ ನಿರೂಪಣೆಯಾಗದಂತೆ ಎಚ್ಚರ ವಹಿಸುವ, ಎಲ್ಲವನ್ನೂ, ಸ್ವತಃ ಹಸ್ತಪ್ರತಿಯನ್ನು ಓದಿ ನಿರ್ಧರಿಸುವ ಈ ಕಾರ್ಯ ಸಾಮಾನ್ಯವಲ್ಲ. ಇಂದು ಪುಸ್ತಕೋದ್ಯಮ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ ಬೆಳೆದಿರುವ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲೂ ಆ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಒಂದು ಆಸ್ತಿಯಂತಿವೆ. ಅನೇಕ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಮಾಹಿತಿಗೆ ಪೊಡರೂ ಆ ಹೊತ್ತಿಗೆಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದಿದೆ.

ಕುವೆಂಪು ಭಾಷಾ ಭಾರತಿ ಪ್ರಾಧಿಕಾರವು ಅನುವಾದ ಮಾಡಿಸಿದ ವಿಲ್ ಡ್ಯೂರಾಂಟಿನ 'The Story of Civilization'-'ನಾಗರಿಕತೆಯ ಕಥೆ' ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಹತ್ತು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿವೆ. ಮೊದಲ ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್.

ಹಿಂದೆ ಪತ್ರಿಕಾ ಅಕಾಡೆಮಿಯಾಗಿದ್ದು ನಂತರ ಮಾಧ್ಯಮ ಅಕಾಡೆಮಿ ಎಂದು ಬದಲಾಯಿತು, ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅದರ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು, ಆಗ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಯ ನೂರನಲವತ್ತೈದನೇ ವರ್ಷವನ್ನು ಆಚರಿಸಿತು. ಆ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅಕಾಡೆಮಿಯಿಂದ ಅನೇಕ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಹೊತ್ತರು. ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ಒಂದು ಕೃತಿಯ ಅನುವಾದ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮದ ವಿವಿಧ ವಿಭಾಗಗಳ ನಿರ್ವಹಣೆಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ, ಸಂಪಾದಕೀಯ ಇತ್ಯಾದಿ, ಪುಸ್ತಕಗಳೂ ಪ್ರಕಟವಾದುವು. ಅಲ್ಲದೆ ಕಾಲು ಶತಮಾನ ಕಂಡ ಕನ್ನಡ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗೂ ಒಂದು ಪರಿಚಯಾತ್ಮಕ ಪುಸ್ತಕ ಹೊರಬಂದಿತು.

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘದ ಬೆಳ್ಳಿಯ ಹಬ್ಬದ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದ 'ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯೋತ್ತರ ಕನ್ನಡ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿ'ಗೆ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರಾಗಿ ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಅವರು ಕಾರ್ಯ ನಿರ್ವಹಿಸಿದರು. ಅದಕ್ಕೆ ಉಪಯುಕ್ತವಾದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯನ್ನು ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಬರೆದರು. ಈ ಗ್ರಂಥದ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯಾನಂತರ ಕಾಲದ ದಾರಿಯನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ, ಪರಂಪರೆ ಮತ್ತು ವರ್ತಮಾನಗಳ ಬಗ್ಗೆಯೂ ವಿವೇಚಿಸುತ್ತಾರೆ.* [*ಇದರ ವಿವರಗಳಿಗೆ ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಬರೆದಿರುವ ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಗಳ ಸಂಕಲನ 'ಸಂಚಯ' ನೋಡಿ-ಪ್ರಕಟಣೆ 2014]

ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು 24 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಕಾವ್ಯ, ಕಾದಂಬರಿ, ಸಣ್ಣಕಥೆ, ನಾಟಕ, ಗದ್ಯ, ಜೀವನಚರಿತ್ರೆ, ವಿಮರ್ಶೆ, ಮಕ್ಕಳ ಸಾಹಿತ್ಯ, ಜಾನಪದ, ಸಂಶೋಧನೆಗಳು ಒಂದು ಬಗೆಯವು. ಚಿತ್ರಶಿಲ್ಪ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪ, ಸಂಗೀತ, ನೃತ್ಯ, ರಂಗಭೂಮಿ, ಚಲನಚಿತ್ರ, ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ, ವಿದ್ಯುನ್ಮಾನ, ಶಿಕ್ಷಣ ಮುಂತಾದುವು ಸಾಹಿತ್ಯೋತ್ತರ ಕಲಾಮಾಧ್ಯಮಗಳಿಗೆ

ಸಂಬಂಧಿಸಿದವು. ಈ ಒಂದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಅನೇಕ ಒಳ ವಿಭಾಗಗಳು, ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ನಾಟಕ ಎಂಬ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳ ನಾಟಕಗಳನ್ನು ಕುರಿತು ಒಂಬತ್ತು ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಸಮೀಕ್ಷಾ ಲೇಖನವೂ ಇದೆ. ಹೀಗೆ ಒಟ್ಟು ನೂರ ಹನ್ನೊಂದು ಜನ ಲೇಖಕರು ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ಲೇಖನಗಳನ್ನು ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. 1993ರಲ್ಲಿ ಈ ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟಣೆಯಾಯಿತು. ಸುಮಾರು 950 ಪುಟಗಳ ಕ್ರೌನ್ 1/4 ಆಕಾರದ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥ. ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್ ಅವರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾರ್ಯ ಪೂರ್ಣಗೊಳ್ಳಲು ಎರಡು ವರ್ಷವೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಲೇಖನವನ್ನೂ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಾಹಿತಿ ತರಿಸಿಕೊಂಡು, ತಿದ್ದಿ ಸೇರಿಸುವ ಕಾರ್ಯ ಕಷ್ಟಸಾಧ್ಯವೆಂದು ಪ್ರತ್ಯೇಕ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಶತಮಾನ ತುಂಬಿದಾಗ, ಶತಮಾನ ಸಾಹಿತ್ಯ ಕುರಿತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಬಂದ ನಂತರವೂ, ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸಮಗ್ರ ವಿವೇಚನೆ ಒಳಗೊಂಡ ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಾಗಿ ಅದು ಇಂದಿಗೂ ಪ್ರಸ್ತುತವಾಗಿದೆ.

ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಕೊಡುಗೆ 'ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ'. ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿರುವ ಹತ್ತಿರ ಹತ್ತಿರ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪುಟಗಳ ಗ್ರಂಥ. (ಅನಂತರ ಪರಿಷ್ಕೃತಗೊಂಡು ಮೂರು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ.) ಸಾವಿರಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಪ್ಪು ಬಿಳುಪು ಚಿತ್ರಗಳು, ಇನ್ನೂರೈವತ್ತಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು ವರ್ಣ ಚಿತ್ರಗಳು. ಉದಯಭಾನು ಕಲಾಸಂಘಕ್ಕೆ ನಲವತ್ತು ವರ್ಷ ತುಂಬಿದ ಸಂದರ್ಭದ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಕೃತಿ. ಬಹುಶಃ ಭಾರತದ ಯಾವುದೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದೇ ಒಂದು ನಗರಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದಂತೆ ವ್ಯಾಪಕವಾದ ಮಾಹಿತಿಯುಳ್ಳ ಬೃಹತ್ ಗ್ರಂಥ ಬಂದಿರಲಾರದು. ಇದೊಂದು ಪ್ರಥಮ ಎನ್ನಬಹುದು. ಇದರ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರು ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್ ಅವರು. ಡಾ|| ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ ಮತ್ತು ನಾನು ಸಂಪಾದಕರು. ಡಾ|| ವಿಜಯಾ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಾಹಕ ಸಂಪಾದಕರು. ಜಿ. ನಾರಾಯಣ ಅವರು ಸಲಹಾ ಮಂಡಲಿಯ ಅಧ್ಯಕ್ಷರು.

ಕುವೆಂಪು ಅವರ ಕವನವೊಂದರಲ್ಲಿ "ತೆಗೆ ಜಡವೆಂಬುದೆ ಬರಿ ಸುಳ್ಳು" ಎಂಬ ಸಾಲು ಬರುತ್ತದೆ. ಜೀವಿಗಳಂತೆ ಹುಲ್ಲು ಕಲ್ಲು ಬೆಟ್ಟ ಹೊಳೆ ಎಲ್ಲವೂ ಚೈತನ್ಯಮಯ. ಯಾವುದೂ ಜಡವಲ್ಲ. ಚೈತನ್ಯ ಯಾವುದೇ ರೂಪದಲ್ಲಿರಲಿ ಅದಕ್ಕೊಂದು ಅನನ್ಯತೆ, ತನ್ನತನ ಇರುತ್ತದೆ. ಹಾಗೇ ಊರು, ಪಟ್ಟಣ, ನಗರಗಳು, ಅದರ ಅನನ್ಯತೆಗೆ ಭೌಗೋಳಿಕ ಪರಿಸರ ಎಷ್ಟು ಕಾರಣವೋ ಹಾಗೇ ಅಲ್ಲಿನ ನಿವಾಸಿಗಳ ಜನರ ಸ್ವಭಾವ, ಜೀವನ ವಿಧಾನ, ಸಂಬಂಧಗಳು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೂ ಕಾರಣ. ಒಂದು ನಗರ ಎಂದಾಗ ಕೇವಲ ಬೀದಿಗಳಲ್ಲ, ಕಟ್ಟಡಗಳಲ್ಲ, ನೋಟತಾಣಗಳಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೆ ಆಗೋಚರವಾದ ಅನುಭವ ವೇದ್ಯವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವಿರುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗಿನ ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ವೈವಿಧ್ಯಪೂರ್ಣ ಬೆಳವಣಿಗೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ಅದರ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಕಾಲಕಾಲಕ್ಕೆ ಎದುರಿಸುತ್ತಿರುವ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ಸಮೇತ ಗ್ರಹಿಸಿ, ಸಮಗ್ರವಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಕೊಡುವ ಗ್ರಂಥ ಇದಾಗಿದೆ.

ಎಲ್.ಎಸ್.ಎಸ್ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಯೋಚಿಸಿದಾಗ ಇದ್ದ ಒಂಬೈನೂರು ಸಾವಿರ ಪುಟದ ಕಲ್ಪನೆ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿದಂತೆ ಎರಡು ಸಾವಿರ ಪುಟಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದ್ದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಇನ್ನೊಂದು ರೀತಿ ಹೇಳಬಹುದಾದರೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಬಗೆಗೆ ನಡೆದ, ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ನಡೆಸಿದ ಅನ್ವೇಷಣೆಯಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವು ಒಂದು ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆಯಿತು ಎನ್ನಬಹುದು. ಸಂಪಾದಕರ ವಿವರಣೆಯಲ್ಲಿ ಗ್ರಂಥ ಸ್ವರೂಪದ ಬಗ್ಗೆ

ಹೀಗಿದೆ: “ಇದು ಪ್ರವಾಸಿಗರ ಗೈಡ್ ಅಥವಾ ಕೈಪಿಡಿಯಲ್ಲ.” “ಇದು ವಿಶ್ವಕೋಶವಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ನಮೂದುಗಳನ್ನು ಅಕಾರಾದಿಯಾಗಿ ಜೋಡಿಸಿಲ್ಲ..... ಒಂದು ಇಡೀ ಕ್ಷೇತ್ರವನ್ನು ಒಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆ.” “ಇದು ಗ್ಯಾಜೆಟಿಯರ್ ಅಲ್ಲ. ದೊರೆತ ಮಾಹಿತಿ ಆಧಾರವಾಗಿ ಅರಿವು ಮೂಡಿಸುವ ವಿಧಾನವಲ್ಲ. ಯಾವುದೇ ಒಂದು ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಾರದ ಚೌಕಟ್ಟು ಇದಕ್ಕಿಲ್ಲ. ಇದು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪರಿಚಯವಷ್ಟೆ ಅಲ್ಲ ಬೆಂಗಳೂರು ದರ್ಶನ.” ಇಲ್ಲಿ ಮಾಹಿತಿಯ ಹಿಂದಿರುವ ವಿಚಾರಧಾರೆ ಗ್ರಾಹ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಇದರ ಬಗ್ಗೆ ಒಂದು ಕಲ್ಪನೆ ಮೂಡಲು ಈ ವಿವರ ನೋಡಿ. ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ (ಎರಡು ಸಂಪುಟಗಳಲ್ಲಿ) ಒಟ್ಟು 21 ಅಧ್ಯಾಯಗಳಿವೆ. ಒಂದೊಂದು ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ ಆ ಕ್ಷೇತ್ರದ ಸಮಗ್ರ ನೋಟ ನೀಡುವ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಬರೆಸಿದ ಹಲವು ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಉದಾಹರಣೆಗೆ ಸಾಹಿತ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 26 ಲೇಖನಗಳಿವೆ; ‘ಉದ್ಯಮ’ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ 23; ಶಿಕ್ಷಣ, ಪರಿಸರ, ಸಾರ್ವಜನಿಕ ಆರೋಗ್ಯ ಕುರಿತ ಪ್ರತಿ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲೂ 17 ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಆದರೆ ಭಾಷಾ ಸಮಸ್ಯೆ ಕುರಿತ ಅಧ್ಯಾಯದಲ್ಲಿ ಎರಡೇ ಲೇಖನಗಳಿವೆ. ಹೀಗೆ ಅಧ್ಯಾಯಗಳ ವಿಂಗಡನೆ ಭೂ ವಿಜ್ಞಾನದಿಂದ ತೊಡಗಿ ‘ಪರಿವರ್ತನೆಯ ದಿಶೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು’ವರೆಗೆ ವ್ಯಾಪಿಸಿದೆ. 21ನೇ ಅಧ್ಯಾಯ ವಿಶಿಷ್ಟ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಬಗ್ಗೆ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿನಿಧಿಸುವ ಹಿರಿಯರ ಅನುಭವ ಕಥನಗಳಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥ ಸ್ವರೂಪ ವಿಶಿಷ್ಟವಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೇನು!

ದೃಷ್ಟಾಂತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಕುತೂಹಲಕರ ವಿಷಯ ಗಮನಿಸಿ. ಲಾಲ್‌ಬಾಗಿನ್ ನೈಸ್ ಶಿಲೆಗಳು ಪ್ರಾಯಶಃ 290 ರಿಂದ 300 ಕೋಟಿ ವರ್ಷ ವಯೋಮಾನ ತೋರುತ್ತದೆ ಎನ್ನಲಾಗಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಂದ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಭೂರಚನೆ ತೊಡಗುತ್ತದೆ. ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದರೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಹೆಸರೇ ಚರ್ಚೆಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ. ಅಭಿಪ್ರಾಯ ಭೇದಗಳಿರುವಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನೂ ಸೂಚಿಸಿದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪೂರ್ವೇತಿಹಾಸವನ್ನು ಇತಿಹಾಸ ಕಾಲದ ಬೆಳವಣಿಗೆಯನ್ನು ಡಾ|| ಸೂರ್ಯನಾಥ ಕಾಮತ್ ಅವರೇ ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ.

ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು ಏನೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು, ಎಂತಹ ನಗರವೆಂದು ಗುರುತಿಸುವುದು? ಸಂಪಾದಕರನ್ನೂ ಕಾಡಿದ ಪ್ರಶ್ನೆ. ಗಾರ್ಡನ್ ಸಿಟಿ ಎಂದೇ? ನಿವೃತ್ತರ ಸ್ವರ್ಗ ಎಂದೇ? ವಿಜ್ಞಾನ ನಗರವೆಂದೇ? ಅಥವಾ ಇಂದು ‘ಗಾರ್ಬೇಜ್ ಸಿಟಿ’ಯಾಗಿದೆ ಎಂದೇ? ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಅವರು ಪ್ರಸ್ತಾವನೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವೈರುಧ್ಯಗಳ ಬಗೆಗೂ ಗಮನ ಸೆಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಲೇಖನಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರವಾಗಿ ಅವುಗಳ ಪ್ರಸ್ತಾವವಿದೆ. ಚಿಂದಿ ಆಯುವ ಮಕ್ಕಳ ಕರುಣಾಜನಕ ಬದುಕಿನ ಚಿತ್ರವಿರುವಂತೆ ವೈಭವ ಸಂಪತ್ತಿನ ವಿವರವೂ ಇದೆ. ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ, ಶಿಕ್ಷಣನಗರವೆನಿಸಿರುವ ಬೆಂಗಳೂರು ಬಗ್ಗೆ: “ಇದೇ ಬೆಂಗಳೂರು ಡೊನೇಷನ್‌ಗಳ ರಾಜ್ಯವೂ ಅಹುದು: ಇಲ್ಲಿ ಅತ್ಯಂತ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಣ ಲಭ್ಯ-ಶ್ರೀಮಂತರಿಗೆ.” “ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಇತಿಹಾಸಕಾರ ವಿಲ್ ಡ್ಯುರಾಂಟ್ ‘ಶಿಕ್ಷಣ ಎಂದರೆ ಪೀಳಿಗೆಯಿಂದ ಪೀಳಿಗೆಗೆ ನಾಗರಿಕತೆ’ಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸುವುದು ಎಂದ. ವ್ಯಕ್ತಿಯ ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವದ ಉನ್ನತೀಕರಣ, ನಾಗರಿಕತೆಯ ಸಂರಕ್ಷಣೆ ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆ ಈ ಎರಡು ಗುರಿಗಳನ್ನು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಶಿಕ್ಷಣ ಎಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದೆ ಎಂದು ಕೇಳಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಿದೆ.” ಇಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯಗಳದೇ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಲೇಖನ. ಡಾ. ಜಯಮ್ಮ ಕರಿಯಣ್ಣ ಅವರ ಲೇಖನದಿಂದ, ಕಳೆದ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಎಂತಹ ತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಔದಾರ್ಯದಿಂದ ಬಂಡಿಶೇಷಮೃನಂತಹವರು

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿನಿಲಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದರು ಎಂಬುದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಕೆರೆಗಳ ದುರಂತ ಕತೆ ಇನ್ನೊಂದು. 1258 ಸಣ್ಣ ಕೆರೆ, 247 ದೊಡ್ಡ ಕೆರೆಗಳಿದ್ದು ಇಂದು ಇಡೀ ಬೆಂಗಳೂರು ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ 81 ಕೆರೆಗಳು ಮಾತ್ರ ಉಳಿದಿವೆ.

ಈ ಗ್ರಂಥದ ಲೇಖನಗಳು ಬೆಂಗಳೂರಿನ ವಿವಿಧ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಳವಣಿಗೆ, ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಲೇ ಸಮಸ್ಯೆಗಳ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನೂ ನಡೆಸುತ್ತವೆ. ಹಾಗೇ ಸಂಪಾದಕರು ಬಹುಶಃ ಇಂತಹ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮ ಬಾರಿಗೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಂದ ಆರಿಸಿದ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬಾಕ್ಸ್‌ನಲ್ಲಿ ನೀಡಿದ್ದಾರೆ. ಒಂದು ಪತ್ರಿಕೆ ಬೆಂಗಳೂರನ್ನು 'ಸಾವಿರ ಕೊಳೆಗೇರಿಗಳ ಸರದಾರ' ಎಂದು ಕರೆದಿದೆ. 'ಸಾಮಾಜಿಕ ಸಮಸ್ಯೆಗಳು' ಅಧ್ಯಾಯದ ಸಮೀಕ್ಷಾ ಲೇಖನದಲ್ಲಿ 'ಪಂಚ ಪೀಡೆಗಳ' ವಿಶ್ಲೇಷಣೆಯಿದೆ.

ಬೆಂಗಳೂರು ನಗರದ ಇತಿಹಾಸ, ಬೆಳವಣಿಗೆ, ವೈಭವಗಳನ್ನಷ್ಟೇ ಈ ಗ್ರಂಥ ಹೇಳುವುದಿಲ್ಲ. ಬ್ಯಾಂಕಿಂಗ್, ಕಾನೂನು ಸುವ್ಯವಸ್ಥೆ ಸಂಪರ್ಕ ಮಾಧ್ಯಮ, ಸಾರಿಗೆ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ಪತ್ರಿಕೋದ್ಯಮ (ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯ ಹೋರಾಟ ಕಾಲದ ಭೂಗತ ಪತ್ರಿಕೆಗಳ ಬಗೆಗೇ ಒಂದು ಲೇಖನವಿದೆ), ಪುಸ್ತಕ ಭಂಡಾರ, ಪ್ರಾರ್ಥನಾ ಮಂದಿರಗಳು, ಆಟೋಟ-ಕ್ರೀಡೆ ಮುಂತಾದ ಕ್ಷೇತ್ರಗಳ ಮಾಹಿತಿ ನೀಡುವುದಕ್ಕೇ ಸೀಮಿತವಾಗಿದೆ, ಅದನ್ನೂ ಮೀರಿದ ವಿವೇಚನೆಯನ್ನು ಒಳಗೊಂಡಿದೆ. ಇಂತಹ ವಿವೇಚನೆಯ ಜೊತೆಗೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಪ್ರಾಣಿ, ಪಕ್ಷಿ, ಕೀಟ, ಇರುವೆಗಳೂ ಸೇರಿದಂತೆ, ಸ್ವಾರಸ್ಯಕರ ವರ್ಣಚಿತ್ರ, ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ ಎಂದಾಗ ನಗರದಂತೆ ಗ್ರಂಥವೂ ಪ್ರಧಾನ ಸಂಪಾದಕರ ಸಂಪಾದಕ ಊಹೆಯನ್ನೂ ಮೀರಿ ಅನನ್ಯತೆ, ಚೈತನ್ಯವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಬೆಳೆದಿದೆಯೇನೋ! ಸುಮಾರು ಮೂರು ವರ್ಷಗಳ ಸಂಪಾದಕರ, ಲೇಖಕರ, ಸಹಕಾರ ನೀಡಿದ ಅನಂತ ಬಳಗದ ಶ್ರಮ ಈ ಗ್ರಂಥ ಸ್ವರೂಪ ಪಡೆದಿದೆ ಎನ್ನಬಹುದು. ಎಲ್‌ಎಸ್‌ಎಸ್ ಅವರು ಇಂತಹ ಕಾರ್ಯಯೋಜನೆಗಳ ಮಾನಸಿಕ ಒತ್ತಡವನ್ನು ಹೇಗೆ ನಿಭಾಯಿಸುತ್ತಾರೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಒಂದು ಸಾರ್ಥಕ ಕಾರ್ಯ ರೂಪ ಪಡೆಯುವ ಬಗೆಗೆ ಈ ಗ್ರಂಥ ಒಂದು ನಿದರ್ಶನ. ಗ್ರಂಥ ಪ್ರಕಟವಾದ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೆಂಗಳೂರು ಇನ್ನೂ ಬದಲಾಗಿದೆಯಲ್ಲವೆ?

ಈ ಬಗೆಯ ಯೋಜನೆ, ಅಧ್ಯಯನ, ಕಾರ್ಯ ಸಂಘಟನೆ, ನಿರ್ವಹಣೆ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ಅವರು ತಮ್ಮ ನಿತ್ಯದ ಬೋಧನಾಕಾರ್ಯ, ಬರವಣಿಗೆ, ಪತ್ರಿಕೆಗಳಿಗೆ ವಿಮರ್ಶೆ, ಕನ್ನಡ ಚಳುವಳಿಯ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗಿಯಾಗುವುದು, ಉಪನ್ಯಾಸ ಕಾರ್ಯಕ್ರಮಗಳು ಮುಂತಾದುವುಗಳ ಜೊತೆ ಜೊತೆಗೆ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಾರೆಂಬುದೇ ಅವರ ಜ್ಞಾನಶ್ರದ್ಧೆಯ ಸಂಕೇತವಾಗಿದೆ.

ಎಲ್.ಎಸ್. ಶೇಷಗಿರಿ ರಾವ್ ವಿಮರ್ಶಕರು, ಪ್ರಾಧ್ಯಾಪಕರು ಎಂಬುದು ಇರಲಿ. ಇಷ್ಟೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ಕನ್ನಡಕ್ಕಾಗಿ ಹೋರಾಡಬೇಕಾದ ಸಂದರ್ಭಗಳೆಲ್ಲ ಮುಂಚೂಣಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಮುಷ್ಕರಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಕನ್ನಡದ ಬಗ್ಗೆ ಅಗತ್ಯ ಮಾಹಿತಿ ಸಂಗ್ರಹ, ವರದಿಗಳು, ಮೊಕದ್ದಮೆಗಳಲ್ಲಿ ಆಧಾರ ಮಾಹಿತಿ, ಕೇಂದ್ರ ಸರ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾದ ವಿನಂತಿಗಳು, ಹಕ್ಕೊತ್ತಾಯಗಳು-ಹೀಗೆ ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರ್ಯಗಳಿಗೆ ಅವರು ಆಕರ ಗ್ರಂಥವಲ್ಲ, ಆಕರ ವ್ಯಕ್ತಿಯಾಗಿ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಡುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದ ವಿಷಯ. ಎಷ್ಟು ಬಗೆಯಲ್ಲಿ ಅವರ ಕ್ರಿಯಾಶೀಲತೆ ವ್ಯಕ್ತವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುತ್ತದೆ.

(ಕೃಪೆ, ಸಾಲು ದೀಪಗಳು: 2016; ಬದುಕು-ಬರಹ)

